TIJD-SCHRIFT

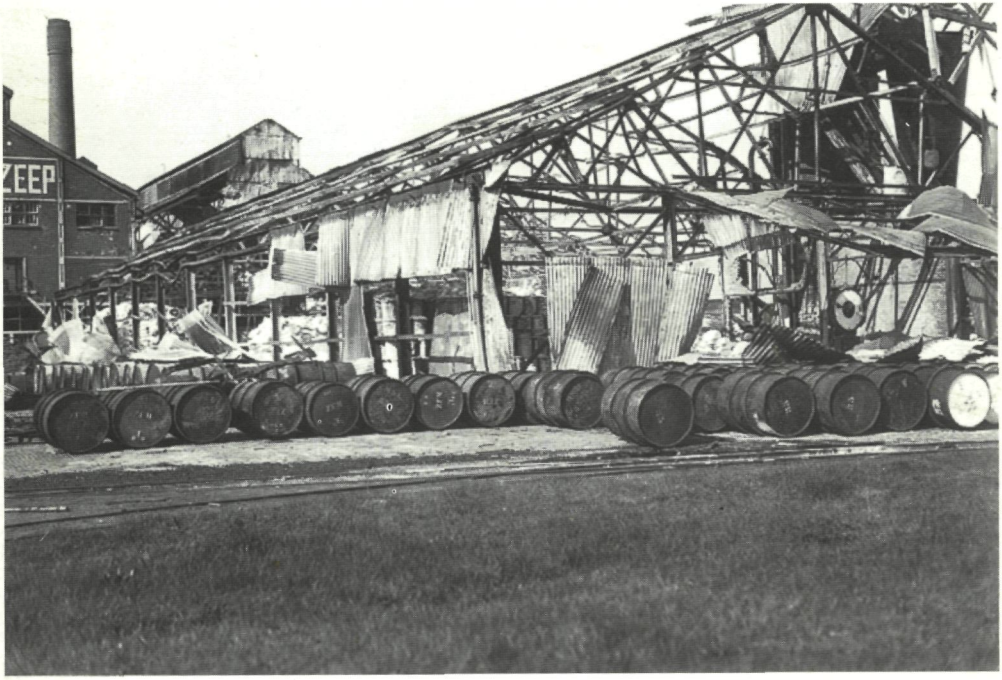

Nummer 56
juni 1995

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

COLOFON

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:
- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedebouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt *f* 32,50 per jaar, voor jongeren t/m 25 jaar *f* 25, te voldoen per accept-girokaart. Het postgironummer van de vereniging is 750978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4 x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

W.C. den Breems, voorzitter
C.J. Hart, secretaris
J.J. Westerdijk, penningmeester
J. van Hees
J.A.C. Mathijssen
A. Ouwendijk
E. van Rongen
W. van de Wetering

Adres secretariaat/ledenadministratie:
Prins Bernhardlaan 12
3135 JB Vlaardingen
Telefoon 434 7063

Verkoop losse uitgaven:
Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CD Vlaardingen
Telefoon 434 6864

Redactie Tijd-Schrift:

E. van Rongen, eindredacteur
F.W. Assenberg
C.M. van den Boogert
A. Maarleveld

Redactie-adres:
Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon 474 9416

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag op 3,5" diskette, bij voorkeur in WordPerfect voor Apple Macintosh of WP in MS-DOS formaat.

ISSN 1380-2992 © Historische Vereniging Vlaardingen
Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Redactioneel	3
Jachtbommenwerpers bombarderen Vlaardingen - *L.A.Buijnsters*	5
Excursie naar Leiden: zaterdag 10 juni a.s.	32
Open Monumentendag, 9 september	33
Lezingenprogramma 1995/1996	34
Eigen onderkomen HVV?	37

Foto omslag:

De verwoestingen aangericht door het bombardement van de RAF op een V-1 afvuurinstallatie bij de Sunlight fabriek. Bij deze succesvolle actie ontplofte ook een in de vetloods gereedstaande V-1, waardoor van de vetloods nog slechts het metalen frame rest. De lanceerinrichting stond opgesteld in de fabrieksstraat tussen dit gebouw en het op de achtergrond zichtbare centrale fabrieksgebouw. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen.)

P.A. van der KOOIJ

OPEL GM ISUZU

Vlaardingen: Showroom, Kethelweg 24,
telefoon (010) 434 07 22

Reisbureau & Touringcarverhuur ANDERSON

Van Hogendorplaan 69-a, Vlaardingen

* Verhuur van luxe touringcars. Ook kompleet verzorgde dagtochten voor familie en vereniging.
* Modern reisburo. Altijd last-minute reizen.

Bel 010 - 471 14 47

MAKELAARDIJ

De Witte

Bemiddeling bij:
Koop en verkoop
Huur en verhuur
Hypotheken
Taxaties
Beheer

NVM MAKELAAR

De Witte adviseurs **verzekerings**

Alle verzekeringen

Schiedamseweg 26 Vlaardingen
Telefoon (010) 434 38 44
Telefax (010) 435 93 34

1e VLAARDINGSE
HYPOTHEEKCENTRUM BV

SCHIEDAMSEWEG 26
POSTBUS 188
3130 AD VLAARDINGEN
Tel. 010 - 4358662

REDACTIONEEL

In deze aflevering van Tijd-Schrift verwacht u natuurlijk het vervolg van het verhaal van Piet Borsboom over het straatbeeld in de jaren '20/'30. Geïnspireerd door alle activiteiten rondom de vijftigste herdenking van de bevrijding vond de redactie het eigenlijk aardiger het verhaal te plaatsen van een spannende gebeurtenis die plaats vond kort voor de bevrijding, op 23 maart 1945: het bombardement door de RAF van een lanceerinrichting voor V-1's die stond opgesteld op het terrein van de Sunlightfabriek. De bewoners van de Vettenoordsepolder zijn daarbij aan een ramp ontsnapt. Niet alle RAF vliegers waren namelijk even nauwkeurig in het mikken, waardoor enkele bommen terecht kwamen tussen het Mengelbergplein (dat later is omgedoopt tot Mendelssohnplein, omdat Mengelberg in de oorlog niet helemaal zuiver was) en de woningen aan het Messchaertplein. Gelukkig is geen van deze bommen geëxplodeerd, anders zouden er ongetwijfeld ook vele slachtoffers zijn gevallen onder de burgerij. De lanceerinrichting werd wel grondig vernield (waarbij helaas ook de fabriek aanzienlijke schade opliep). Dit verhaal breekt overigens ook met een traditie, het is namelijk al eens eerder in een ander blad geplaatst, het Korpsblad van de Gemeentepolitie Vlaardingen. Omdat dit periodiek echter een beperkte verspreiding heeft en het verhaal een belangrijke gebeurtenis uit de plaatselijke oorlogsgeschiedenis vertelt, wilde de redactie het toch graag in Tijd-Schrift opnemen. Het vervolg van de herinneringen van Borsboom geven wij u overigens in het volgende nummer van ons blad.

Tot slot nog twee mededelingen. Ten eerste: de excursie naar Leiden. In het vorige Tijd-Schrift was de datum niet vermeld: *zaterdag 10 juni a.s.*, dus ongeveer een week nadat u dit Tijd-Schrift ontvangt. Lees voor meer informatie het bericht op p. 32. Ten tweede, een beetje reclame voor eigen werk. De voorzitter van onze vereniging, Wout den Breems, stelt met ondergetekende een serie fotoboeken samen, die in vier delen een compleet beeld geven van het Vlaardingen uit de vijftiger jaren. Prachtige en meest nog nooit gepubliceerde opnames gemaakt door de Rotterdamse fotograaf J.F.H. Roovers. Een 'must' voor alle Vlaardingen-liefhebbers! Het eerste deel komt deze maand uit: let op de aankondigingen in de pers.

Eric van Rongen, eindredacteur

AART PONTIER BV

Boek en Kantoor
De Loper 11-13
3136 CM VLAARDINGEN
Tel.: 010 - 4743215

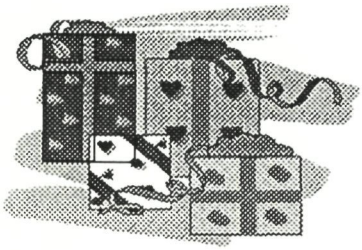

Uw boekhandel in VLAARDINGEN

- Moderne Literatuur
- Computerboeken
- Tijdschriften
- Wenskaarten
- Schrijfwaren
- Multi-media
- Handenarbeid
- Fax-service
- Inbinden van rapporten, scripties e.d.
- Graveren van pennen

JACHTBOMMENWERPERS BOMBARDEREN VLAARDINGEN

Léon A. Buijnsters

In de namiddag van vrijdag 23 maart 1945 werd de Vlaardingse bevolking verrast door de komst van een negental Britse Typhoon jachtbommenwerpers, die de aanval inzetten op het tussen de Maassluissedijk en de Nieuwe Waterweg gelegen fabrieksterrein van de Sunlight. Het doel van de vliegers was de daar aanwezige V-1 lanceerinrichting met wapendepot en brandstofhouders. Enkele voltreffers in de nabijheid van de lanceerinrichting betekenden het definitieve einde van de V-1 activiteiten van de Duitse bezettingsmacht. Tengevolge van het bombardement raakte de Sunlightfabriek en een deel van de bijgebouwen in brand. Deze brand was tot ver in de omtrek zichtbaar.

Uit een door de auteur ingesteld onderzoek, waaraan vele personen en instellingen hun medewerking verleenden, bleek dat het plaatselijk verzet een actieve rol gespeeld heeft in de berichtgeving over de Vlaardingse V-1 lanceerinrichting aan de geallieerden. Ook kon worden vastgesteld, dat de Vlaardingse bevolking op die bewuste vrijdagmiddag voor een catastrofe bewaard is gebleven. Een groot aantal van de door de Typhoons afgeworpen vliegtuigbommen kwam ten noorden van de Sunlightfabriek in de woonwijk van de Vettenoordsepolder (omgeving Mendelssohnplein) terecht, zonder tot ontploffing te komen. Voorts kwam aan het licht dat een tweede groep Typhoons, uitgerust met de gevreesde 60-ponds gronddoelraketten, op korte vliegafstand de eerste groep volgde en dat zij, gelet op het succes van hun voorgangers, hun aanval niet uitvoerden. Gezien de uitwerking van elders door Typhoons uitgevoerde raketaanvallen zou de aanval zeer zeker tot gevolg hebben gehad dat het gehele Sunlightcomplex met de grond gelijk gemaakt werd!

Vrees wordt werkelijkheid

Op dinsdagmiddag 13 februari 1945 rijden vanaf de Maassluissedijk twee Duitse legervoertuigen de weg op die toegang geeft tot het terrein van de langs de Nieuwe Waterweg gelegen Sunlightfabriek. Bij de portierspost aangekomen, worden de voertuigen tot stilstand gebracht en stappen een zestal personen uit. Ze zijn gekleed in het militair uniform van de Duitse Wehrmacht. Zonder zich bij de portier te melden lopen de militairen het fabrieksterrein op. Daar de telefoon en de claxon in de portiersloge niet meer functioneren, haast de verbouwereerde portier zich met spoed naar de directiekamer van de fabriek om de bedrijfsleiding van het voorgevallene in kennis te stellen. Na zijn melding begeeft de directie zich onmiddellijk naar de ongenode bezoekers. Met een "Wir brauchen Ihnen nicht!" geven de militairen de bedrijfsleiding echter meteen te verstaan terug te keren naar het kantoor en zich niet met hun zaken te bemoeien. De portier krijgt van het militair gezelschap de opdracht hen te vergezellen op hun tocht over het fabrieksterrein. Vier van de zes militairen begeven zich elk naar een hoek van het fabrieksterrein om kompasmetingen te verrichten. De resultaten van die metingen worden door de overige twee op papier genoteerd. Op het fabrieckscomplex krijgt de portier het bevel de deuren van het Radiongebouw en van het papiermagazijn te openen. Kennelijk ontevreden met de oppervlakten ervan, vragen de militairen hem naar andere "Grosse Hallen". Na het bekijken van die ruimten en het maken van plattegrondtekeningen loopt het militair gezelschap terug naar de legervoertuigen bij de portierspost. Zonder verder enige uitleg aan de portier te geven stappen zij in de voertuigen en rijden vervolgens de toegangsweg af.

Nadat zij uit het zicht verdwenen zijn, begeeft de portier zich onmiddellijk naar de directiekamer om verslag aan de bedrijfsleiding uit te brengen. Na het aanhoren van zijn waarnemingen bekruipt hen het angstig vermoeden dat de Duitsers de fabriek voor militaire doeleinden zullen vorderen. De door de militairen op het fabrieksterrein verrichtte metingen en hun vragen naar grote fabriekshallen wijzen op het inrichten van een lanceerbasis voor Hitlers geheime wapen, de V-1 of V-2! Dit vermoeden wordt snel bevestigd.
De volgende dag, woensdag 14 februari, krijgt de directie om 08.30 uur

bezoek van een Hauptmann van de Wehrmacht [1]. Deze deelt mee dat het Sunlightcomplex met ingang van heden 18.00 uur voor niet met name genoemde militaire doeleinden gevorderd is! Ondanks pogingen daartoe krijgt de directie geen enkel uitstel. Om 18.00 uur moet de fabriek verlaten zijn. In de nog beschikbare tijd worden met man en macht zoveel mogelijk waardevolle documenten, apparaten, produkten en wat dies meer zij van het fabrieksterrein afgevoerd. De directie, bedrijfsleiding en administratie krijgen gastvrij onderdak bij de Hollandse N.V. Fabriek voor Melkprodukten en Voedingsmiddelen aan de Oosthavenkade te Vlaardingen. De van het fabrieksterrein afgevoerde voorraad Sunlightprodukten wordt verspreid opgeslagen in nog beschikbare pakhuizen in de stad. Net voordat het ultimatum verstrijkt is het fabriekscomplex "leeg" en verlaten, maar vraag niet hoe! "Pünktlich" om 18.00 uur vat een Duitse soldaat post bij de portiersloge en trekken legervoertuigen met vele gewapende militairen het fabrieksterrein op. Het complex wordt hermetisch van de buitenwereld afgesloten. In de nachtelijke uren rijden militaire vrachtauto's het terrein op om de materialen te lossen die nodig zijn voor de aanleg van de V-1

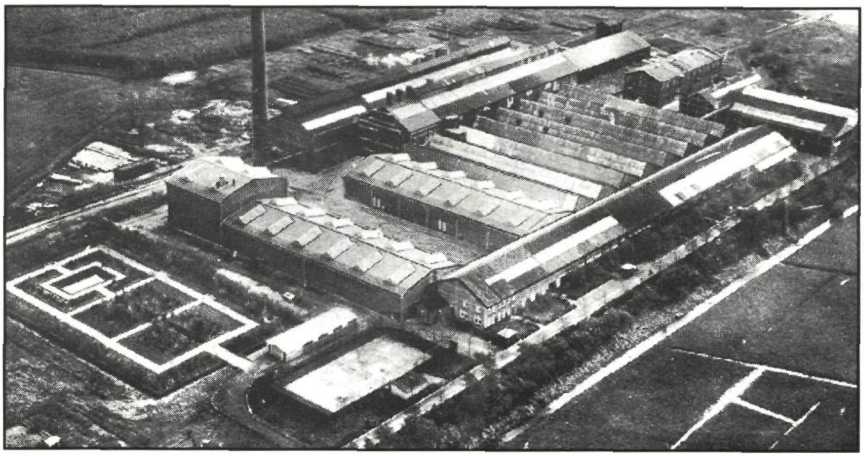

Een luchtopname vanuit het noordwesten van de Sunlightfabrieken, genomen voor 1940. Het vrijstaande gebouw in het midden achteraan is het VIM-gebouw. Links daarvan ligt de vetloods. In de fabrieksstraat tussen deze gebouwen en het centraal fabrieksgebouw stond de V-1 afvuurinrichting opgesteld. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen.)

startbaan. Aan de kant van de Nieuwe Waterweg en langs de omliggende terreinen worden de activiteiten van de Wehrmacht voor nieuwsgierige omstanders volledig van de buitenwereld afgeschermd door het opwerpen van barricaden. Deze bestaan uit met zand gevulde metalen drums, die noodgedwongen op het terrein waren achtergelaten, overdekt met camouflagenetten. Even ten noorden van de voormalige fabrieksgarage wordt een houten barak gebouwd, die onderdak moet verschaffen aan de militairen van het 155e Flakregiment (W), die belast zijn met het afvuren van de V-1's. Door arbeiders van speciaal daarvoor opgeleide "Einsatzgruppen" worden in de brede fabrieksstraat, gelegen ten noorden van de vetloods en het Vimgebouw en ten zuiden van het centraal fabrieksgebouw, de benodigde betonnen funderingen gestort. Op die funderingen worden vervolgens de metalen draagsteunen voor de lanceerinrichting verankerd. De afvuurrail, met een totale lengte van ongeveer 55 meter, wordt onder een hoek van zes graden op de draagsteunen bevestigd. De brede fabrieksstraat is door de Duitsers tot afvuurlocatie gekozen, omdat bij de kompasmetingen op 13 februari gebleken was dat de Engelse stad Londen door de oost-westrichting van deze straat exact in het verlengde ervan ligt.

In de week van 19-23 februari worden tijdens de nachtelijke uren diverse V-1's met zwaar bewaakte vrachtauto's aangevoerd. In de avonduren van 23 februari 1945 wordt menig Vlaardinger voor het eerst opgeschrikt door een vanaf het fabrieksterrein geproduceerde harde knal en een daarop sterk aanzwellend gierend geluid. Het schijnsel van een vuurstraal in het nachtelijk duister geeft voor degene die toekijkt aan, dat de eerste van vele V-1's met succes het fabrieksterrein van de Sunlight verlaat in westelijke richting, richting Engeland!

Het plaatselijk verzet onderneemt actie

De lanceer-activiteiten van de Duitsers op het Sunlight fabrieksterrein trekken ook de aandacht van het echtpaar B. [2], dat in Vlaardingen een winkel heeft. Zonder dat andere Vlaardingers er van afweten maken beiden al geruime tijd actief deel uit van de goed georganiseerde verzetsgroep "Aelbrecht", die over een wijdvertakt netwerk van informanten beschikt.

De verzetsgroep beschikt over uitstekende verbindingen met Engeland. In het dagelijks leven heeft de heer B. zich, naast zijn gewone werkzaamheden, toegelegd op het vergaren van inlichtingen over Duitse troepenbewegingen in en om Vlaardingen. Regelmatig knoopt hij daarom onopvallende gesprekken aan met Duitse militairen. Zijn winkel biedt daartoe een goede gelegenheid. De Duitse militairen die bij hem in de zaak komen vinden het wel plezierig om met "ein richtigen Holländer" te kunnen praten! De zo verkregen informatie verwerkt hij in rapporten, die zijn echtgenote overbrengt naar haar broer te Rotterdam. Een woning daar fungeert als schuilplaats voor leden van de "Aelbrechtgroep".

Korte tijd nadat de eerste V-1's vanaf de Sunlight zijn afgeschoten begeeft de heer B. zich naar een goede kennis, die een woning heeft op het Vlaardingse Hoofd. Vanaf die plek blijkt hij een goed uitzicht te hebben op de oostzijde van het Sunlightcomplex. Onopvallend noteert hij de tijdstippen waarop V-1's worden gelanceerd. Ook de ligging van de gebouwen op het fabrieksterrein brengt hij in kaart en voorziet deze van aantekeningen. Deze gegevens laat hij door zijn echtgenote overbrengen

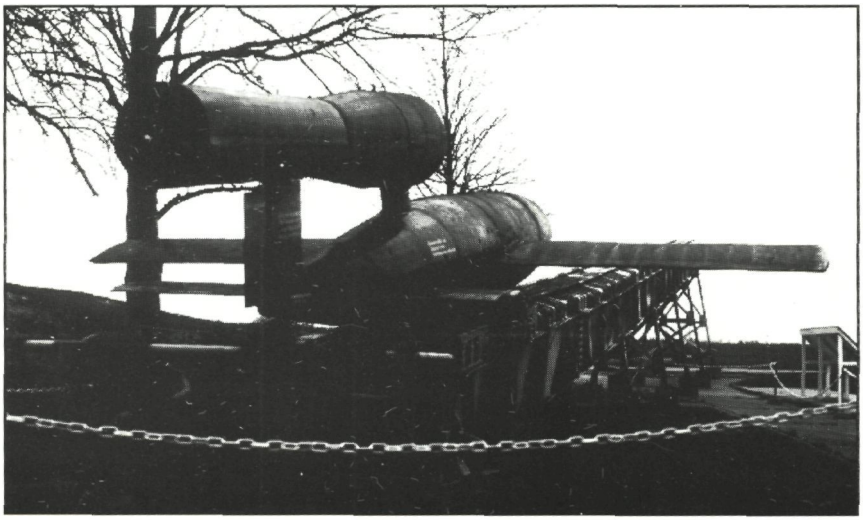

Een door de geallieerden buitgemaakte V-1 met lanceerinrichting staat thans opgesteld op de vliegbasis Duxford in Engeland. Een soortgelijke installatie stond bij de Sunlightfabriek. (Foto: auteur.)

H. van Toor JZN Distilleerderij BV

is één van de laatst overgebleven ambachtelijke distilleerderijen.

Onze meest bekende specialiteiten zijn Schelvispekel, Kandeel, Kaneellikeur, Advocaat, Boerenjongens en Boerenmeisjes.

In Vlaardingen en Schiedam zijn deze produkten o.a. te koop bij de volgende slijterijen:

"De Wijnoogst", Loper 22, Vlaardingen
"De Bourgondiër", Bilitonlaan 96 Vlaardingen
"Groenoord", Laan van Bol'Es, Schiedam

■ NIEUWBOUW

■ RENOVATIE

■ ONDERHOUD

WERNER
AANNEMINGSBEDRIJF bv

4e Industriestraat 33,
Postbus 136,
3130 AC Vlaardingen
Telefoon: 010 - 4358844

heto
schoonmaakbedrijf b.v.

J.H. van 't Wout

Industrieweg 16
3133 EE Vlaardingen

Tel.: (010) 435 51 66
Fax: (010) 435 04 76

naar het contactadres te Rotterdam. Ook in omliggende plaatsen, zoals Hoogvliet, worden door leden van het verzet de V-1's, die uit Vlaardingen afkomstig zijn, waargenomen [3]. Ook die gegevens worden in code via een radioverbinding naar Engeland verzonden.

Kennelijk treffen de V-1's die vanaf de Sunlight worden afgeschoten in Engeland doel. Dit wordt althans in Engeland vastgesteld na vergelijking van de binnengekomen informatie omtrent de tijdstippen van de lanceringen en de tijdmelding van het daadwerkelijk inslaan van een V-1 projectiel op het vasteland. De "Aelbrechtgroep" ontvangt vrij snel vanuit Engeland het bericht dat men daar besloten heeft de lanceerinrichting te bombarderen. In het bericht staat vermeld dat het bombardement zal plaatsvinden in de week van 19 t/m 23 maart 1945. Voorts bevat het de informatie dat de aanval vanuit het noorden plaatsvindt en dat de leden van de verzetsgroep nadrukkelijk verzocht wordt om in die week tenminste 1 kilometer van het object verwijderd te blijven. Het echtpaar B. neemt die raad ter harte en verblijft in de aangegeven week in de woning van moeder B.

Vrijdag 23 maart 1945 breekt aan. Reeds bij het ochtendgloren blijkt het zonlicht door te breken en er waait een zwakke tot matige wind uit het noordoosten. Om 07.16 uur worden de eerste jachtvliegtuigen van de Royal Air Force boven Vlaardingen waargenomen [4]. Tussen 07.22 en 07.25 uur wordt een drietal Spitfires, vliegend van zuid naar noordoost, beschoten door de zware luchtdoelbatterij aan de Kethelweg. Rond het middaguur vliegen diverse formaties jachtbommenwerpers laag over de stad om in oostelijke richting te verdwijnen. Tegen 15.30 uur wordt door rondcirkelende Spitfires met lichte bommen een aanval uitgevoerd op het spoorbaanvak Schiedam - Delft, even ten noorden van Kethel. Het afweergeschut neemt niet eens de moeite om de vliegtuigen onder vuur te nemen. De dag lijkt te eindigen zoals de voorgaande dagen. Veel overvliegende vliegtuigen, maar geen van hen zet een directe aanval in op de V-1 lanceerbasis. Het echtpaar B. begint haar twijfels te krijgen over de juistheid van de berichtgeving uit Engeland. Wat het niet weet is, dat in het oosten van het land de geallieerden druk bezig zijn met de voorbereidingen voor de aanval!

De vliegbasis B-91 "Kluis"

In bevrijd gebied, even ten zuiden van Nijmegen in het buurtschap Kluis, hebben gespecialiseerde grondtroepen van de geallieerden, nabij een bosperceel, op een strook grasland een geïmproviseerd vliegveld aangelegd. Dit vliegveld dient als vooruitgeschoven post voor de vliegtuigen van de 2nd Tactical Air Force, die grondsteun moeten geven aan de geallieerde legers in hun opmars naar het Rijngebied. Op 21 maart 1945 zijn op dit vliegveld, aangeduid met de codenaam B-91, de Hawker Typhoons van de squadrons 609, 198, 164 en 183 van de Royal Air Force geland. De 9,70 meter lange Hawker Typhoons van het type Mk IB, uitgevoerd in de camouflagekleuren donker zeegrijs en donker groen, hebben met hun spanwijdte van 12,68 meter een vuurkracht die gelijk staat met de uitwerking van het scheepsgeschut aan de langszijde van een slagkruiser. Dit wordt mogelijk gemaakt doordat elk toestel is uitgerust met twee 20 mm boordkanonnen en onder elke vleugel een 1000- of 500-ponds vliegtuigbom of een rek met een afvuurinrichting voor vier 60-ponds gronddoelraketten is opgehangen. Een 2200 pk sterke 24-cilinder vloeistofgekoelde Napier Sabre-motor, van het type VIa/b dient daarbij als krachtbron en geeft het toestel op een vlieghoogte van 10,7 kilometer een maximale snelheid van 655 kilometer per uur. De Typhoons van het 609 (West Riding)squadron dragen aan weerszijden van de romp in lichtgroene letters de squadroncode "PR" met volgletter. Het 183 (Gold Coast)squadron voert de code "HF", het 164 (Argentine-British)squadron "FJ" en het 198 squadron "TP". Deze vliegtuigen maken deel uit van de 84th Group, 123rd Wing, 2nd Tactical Air Force en hebben hun vorige basis, het Brabantse vliegveld Gilze-Rijen, achter zich gelaten. In tegenstelling tot dat vliegveld zijn op B-91 geen gebouwen aanwezig, die de bemanningen en grondpersoneel een "gegarandeerd" droog onderdak verschaffen. Een provisorisch opgezet tentenkamp moet als verblijf- en slaapplaats dienen, wat de geharde Typhoonpiloten morrend aanvaarden. De slechte weersgesteldheid van enkele weken geleden, waarbij de regen met bakken uit de hemel viel, staat hen nog goed voor ogen! Bij aankomst op B-91 blijkt de grond echter droog te zijn en het weer redelijk geschikt om operationele vluchten uit te kunnen voeren.

In de vroege ochtenduren van vrijdag 23 maart 1945 wordt na het ontbijt voor de parate vliegers van de squadrons in één van de legertenten een briefing gehouden over de voor die ochtend geplande operationele vluchten. De piloten krijgen van een staflid de laatst bekende informatie door over de geallieerde opmars en een gedetailleerde omschrijving en coördinaten van het aan te vallen doel. Wingcommander J.C. Button van het 609 squadron krijgt opdracht om met negen van zijn Typhoons, uitgerust met raketten, en een viertal Typhoons van het 183 squadron, beladen met 500-ponds bommen, op lage vlieghoogte een aanval uit te voeren op een sterk verdedigingspunt van de Duitsers ten zuidwesten van de stad Arnhem in het plaatsje Randwijk. Nadat sergeant L.B. Papa van het 609 squadron om 07.20 uur met zijn Typhoon ten zuidwesten van Arnhem vanuit de lucht de weersgesteldheid en het zicht ter plaatse heeft vastgesteld en daarover positief rapporteert, kiest om 07.50 uur de gevormde formatie Typhoons vanaf B-91 het luchtruim. De aanval wordt een succes. Een kerk met omliggende gebouwen wordt met bommen en raketten bestookt en zwaar beschadigd achter gelaten.

Opname van een natuurgetrouw model van de Hawker Typhoon MK IB van het 183 squadron RAF, (HF-K), serienummer RB 222. Tijdens de aanval op de Sunlightfabriek op 23 maart 1945 werd de Typhoon met dit serienummer gevlogen door Pilot Officer H.C. Morley. Onder elke vleugel hangt een 500-ponds brisantbom. De Typhoon was een door de Duitsers zeer gevreesd gronddoelaanvalsvliegtuig, vooral als hij bewapend was met raketten. (Foto: auteur.)

Tussen 08.20 en 08.25 uur landen alle deelnemende vliegtuigen ongedeerd op de thuisbasis. Door grondpersoneel worden de Typhoons na de landing onmiddellijk bijgetankt en voorzien van de benodigde vliegtuigbommen, raketten en munitie voor de boordkanonnen.

Na het middageten stijgen, onder leiding van Squadron Leader J.R. Cullen DFC, om 13.00 uur acht Typhoons van het 183 squadron van de vliegbasis op om een benzinedepot ten noordoosten van de stad Zwolle aan te vallen. Boven het doel gekomen werpen de Typhoons hun bommenlast af. Alle brandbommen treffen doel en zetten het fabriekscomplex waar het depot is ondergebracht in lichterlaaie. Zonder verliezen keren de Typhoons om 14.05 uur op de thuisbasis terug.

Het volgende doel: de Sunlightfabriek

Nadat de Typhoons geland zijn begeven de aangewezen manschappen van het 183 en 609 squadron zich naar de briefingtent, waar hen een nieuwe opdracht wacht. In de tent melden zich van het 183 squadron present: Flight Lieutenant L. Richardson, Flying Officer S.J. Donnellan, Warrant Officer D.A. Blair, Flight Sergeant W.E. Barber, Pilot Officer E.M. Denney, Flying Officer M.J. Bailey, Flying Officer E.P. Scott, Pilot Officer H.C. Morley en Sergeant J. Ford. Alle piloten van dit deel van het 183 squadron bezitten de Britse nationaliteit. Van het 609 squadron melden zich Squadron Leader L.W.F. Stark DFC & Bar, Pilot Officer K.H. Adams, Flying Officer A.F. Crekillie, Flying Officer G.F.G.H.A. De Bueger, Flight Lieutenant J.D. Inches, Sergeant N.F. Dixon, Flying Officer R.A.C. Dupre en Sergeant A.R.A. Deschamps. De nationaliteit van deze groep piloten is wisselend. Inches is Canadees en Crekillie, De Bueger en Deschamps bezitten de Belgische nationaliteit. De overige piloten zijn van Britse origine. Na de presentmelding krijgen de piloten van de stafofficier te horen, dat de aanwezigen een tactische operatie moeten uitvoeren tegen een V-2 raketinstallatie (het betrof in feite een V-1 installatie!) en depot ten westen van de stad Rotterdam. Uit berichtgeving is vernomen dat die installatie een gevaar vormt voor de inwoners van de Britse steden. Met behulp van een stafkaart worden de vliegers op de hoogte gesteld van herkenningspunten in het aanvalsgebied. Vanaf de Nieuwe Waterweg in oostelijke richting vliegend moet het

fabriekscomplex, waar de raketinstallatie staat opgesteld, o.a. te herkennen zijn aan een hoge fabrieksschoorsteen. Het 183 squadron krijgt de opdracht vanuit het noorden het doel met 500-ponds brisantbommen aan te vallen. Mocht hun aanval mislukken, dan komt het 609 squadron in actie met het afvuren van salvo's met 60-ponds grondaanvalraketten. De aanwezige vliegers krijgen de gelegenheid de stafkaart en het opgegeven coördinatengebied nauwkeurig te bestuderen. Als laatste opmerking deelt de stafofficier hen mede dat westelijk van Rotterdam gerekend moet worden op hevig vijandelijk luchtafweervuur! De Typhoonvliegers zijn echter wel wat flak gewend en halen onder een honend gelach daarover hun schouders op.

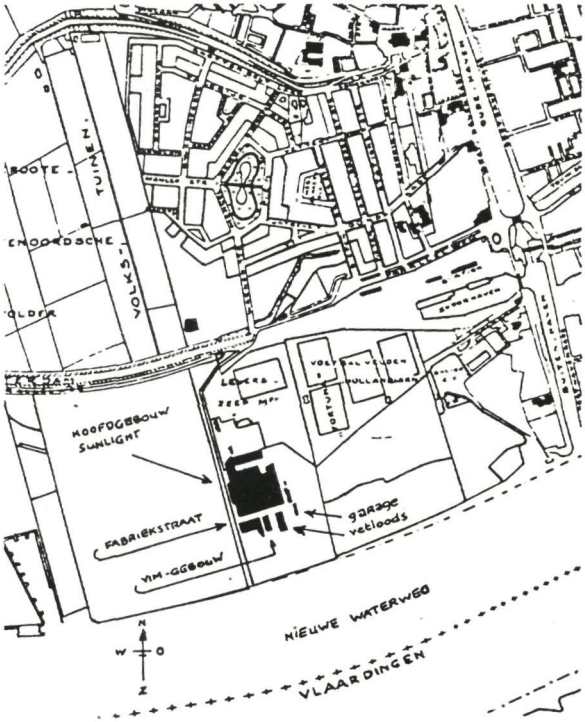

Detail van een plattegrond van Vlaardingen uit 1941. De ligging van de gebouwen van de Sunlightfabriek, die zwart zijn ingekleurd, is aangegeven. De V-1 lanceerinstallatie stond opgesteld in de fabrieksstraat. (Tekening: Stadsarchief Vlaardingen.)

We zijn net zo thuis in de buurt als u

De Rabobank is een bank met een idee. Het idee dat je samen sterk bent. De Rabobank heeft als geen ander een traditie van samenwerken en bouwen aan relaties. Het is een bank vàn mensen vóór mensen. Dat merkt u al snel in het persoonlijke contact. Elke Rabobank staat midden in de samenleving. Daarom zijn we vaak betrokken bij activiteiten in het bedrijfsleven, verenigingen en scholen. We weten wat er leeft, ook als het niet om bankzaken gaat. Kortom, we zijn een bank die net zo thuis is in de buurt als u.

Rabobank

RABOBANK SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Het vertrek

De manschappen verlaten de briefingtent en blijken nog enige tijd over te hebben om op de vliegbasis ontspanning te zoeken in de vorm van het maken van een wandeling over het terrein. Menig sigaret wordt aangestoken. Hierna maken zij zich gereed voor de operationele vlucht. Tijdens de briefing is de vertrektijd voor de deelnemende piloten van het 183 squadron vastgesteld op 16.50 uur. De eenheid van het 609 squadron zal 5 minuten later starten. Nadat een reddingsvest en parachutepak om de vliegkleding zijn gegespt begeven Richardson en zijn mannen zich naar de gereedstaande Typhoons, die langs de bosrand op de vliegbasis staan opgesteld. Grondpersoneel heeft de schuifkap van de toestellen, die de cockpit hermetisch moet afsluiten, reeds naar achteren geschoven, zodat iedere piloot de cockpit van zijn Typhoon via het loopvlak over de linkervleugel met gemak kan betreden. Richardson geeft vervolgens, zittend in zijn Typhoon, met het opsteken van zijn linkerhand zijn manschappen de opdracht de motoren te starten. Na het inbrengen van een startpatroon in een speciale ontstekingsbuis wordt deze lading tot ontploffing gebracht. De 2200 pk Sabre Napiermotoren van de Typhoons slaan stuk voor stuk feilloos aan. Het gebrul van de motoren verscheurt de stilte in de omgeving. De bemanning plaatst de zuurstofkap voor hun mond en voert vervolgens de gebruikelijk instrumenten- en radioverbindingscontroles uit. Bij alle Typhoons blijkt alles naar behoren te functioneren. Nadat iedere piloot de schuifkap naar voren heeft getrokken, begeven de eerste toestellen zich naar het begin van de start- en landingsstrip. Richardson stelt zijn Typhoon met het registratienummer SW.454 als eerste bij het startpunt op, terwijl de overige acht Typhoons in paren van twee achter hem aansluiten. Nadat een groene lichtkogel is afgeschoten en in de lucht zichtbaar is, laat Richardson de remmen van zijn Typhoon los en schiet hij over de startbaan naar voren. De overige Typhoons volgen zijn voorbeeld. Snel komen de toestellen van de grond los en wordt het landingsgestel ingetrokken om minder luchtweerstand te ondervinden. Een klim naar 3000 voet vlieghoogte wordt ingezet. Vervolgens geeft Richardson via de boordradio zijn mannen het afgesproken teken om in paren van drie in V-formatie achter elkaar te gaan vliegen. Dit bevel wordt meteen uitgevoerd. In zuidelijke richting vliegend zien de piloten het landschap

onder zich voorbijglijden. Boven het bevrijd gebied van Noord-Brabant vliegend, veranderen de Typhoons van koers, richting west. Na ongeveer 10 minuten in die richting gevlogen te hebben komen vòòr hen de Zeeuwse eilanden in zicht, waarna een nieuwe koers wordt gevolgd naar het noordwesten. Om 17.05 uur geeft Richardson zijn mannen via de boordradio het afgesproken teken, om een daling in te zetten naar een vlieghoogte van 90 voet en met een bocht naar rechts in de gehandhaafde V-formaties de monding van de Nieuwe Waterweg in te vliegen en deze over het midden van de rivier in oostelijke richting te volgen.

Een schouwspel om nooit te vergeten! .....

Die dag, omstreeks 17.00 uur, stapt de 23-jarige Leendert Maat [5] bij Rozenburg met zijn fiets aan boord van de gereedliggende boot van Rijkswaterstaat. Deze grote roeiboot doet dienst als overzetveer tussen Rozenburg en Maassluis en is afgeladen met passagiers. De heer Maat heeft zojuist in Rozenburg bouwmateriaal geruild tegen haver, gerst, e.d. voor de paarden van Neerbos. In het dagelijks leven werkt hij als bedrijfstimmerman op een groot landbouwbedrijf op Rozenburg/De Beer. Dit zwaar bewaakte "Sperrgebiet" kan men alleen betreden indien een "Ausweis" getoond wordt. Naast zijn functie als bedrijfstimmerman is de heer Maat vrijwilliger bij de Vlaardingse Brandweer. In de volgepakte boot, die geroeid wordt door twee beambten van Rijkswaterstaat, is ook een met een geweer bewapende Duitse soldaat gezeten. Op het moment dat de boot op het midden van de Nieuwe Waterweg vaart hoort hij in westelijke richting het geronk van vliegtuigmotoren. In die richting kijkend ziet hij over het midden van de rivier een formatie van drie Britse jachtbommenwerpers laag vliegend naderen. Meerdere formaties volgen. De toestellen vliegen laag om buiten het bereik te blijven van het Duitse luchtdoelgeschut dat in de omgeving staat opgesteld. De naderende vliegtuigen dragen onder elke vleugel een grote vliegtuigbom. Terwijl de inzittenden van de boot verstijfd van schrik toekijken vliegen de formaties jachtbommenwerpers op lage hoogte met een donderend geraas over de dobberende roeiboot. De luchtdrukverplaatsing is enorm en zwiept het water van de Nieuwe Waterweg hoog op. De roeiboot schommelt woest heen en weer. Leendert Maat en zijn mede-passagiers zien, amper van de schrik bekomen, dat de vliegtuigen kort na het over-

vliegen hoogte zoeken en naar zuidelijke richting afzwenken. Vervolgens maken zij een bocht van 180 graden en stevenen in noordelijke richting vliegend op de stad Vlaardingen af.

De aanval wordt ingezet

In noordelijke richting vliegend ziet Flight Lieutenant Richardson de haven van Vlaardingen onder zich voorbij glijden. Op dat moment geeft hij via de boordradio zijn mannen het bevel om in één lijn achter elkaar te gaan vliegen, hetgeen vlekkeloos wordt uitgevoerd. Ter hoogte van het Buizengat stuurt Richardson zijn Typhoon naar bakboord en zet vervolgens een bocht in van 180 graden. Door middel van het bedienen van de vleugelroeren richt de neus van zijn Typhoon zich naar beneden en begint hij een glijvlucht in zuidelijke richting. De hoog boven Vlaardingen uittorende schoorsteen van het Sunlight fabriekscomplex komt binnen zijn gezichtsveld en op het moment dat deze het bomricht-

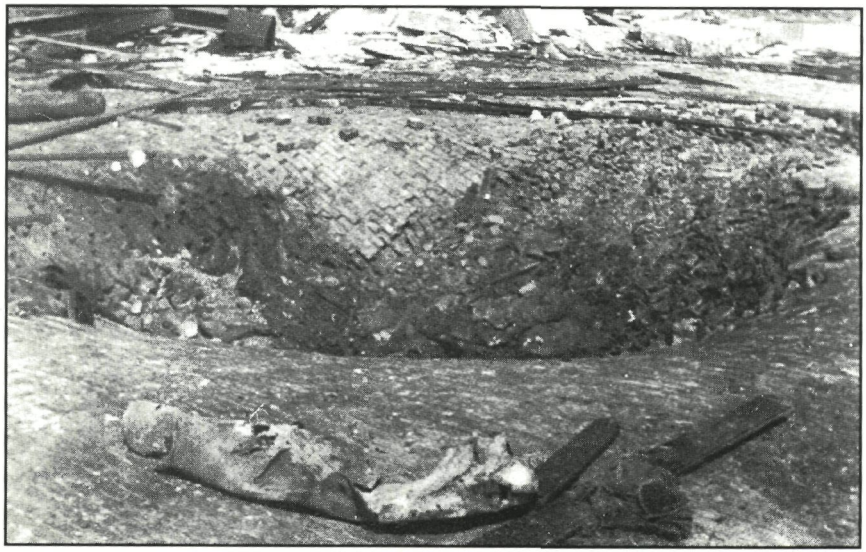

Eén van de afgeworpen 500-ponders trof het houten manschappenverblijf van de Duitse Wehrmacht. Alleen een diepe krater en wat houtresten markeren het inslagpunt. Op de voorgrond de restanten van de geëxplodeerde bom. (Foto: Lever B.V.)

vizier doorkruist drukt Richardson op de "bomb release"-knop. De twee meegevoerde 500-ponders schieten van hun vleugelverankering los en beginnen hun val naar het aardoppervlak. Verlost van de bommenlast veert de Typhoon op en met een ruk aan de stuurknuppel zoekt Richardson in zuidelijke richting vliegend snel hoogte. De piloten van de overige Typhoons verrichten dezelfde procedure. In totaal worden vijftien bommen afgeworpen [6].

De komst van de Typhoons wordt vanaf de grond gadegeslagen door de 17-jarige scholier A.P. de Jong. In de ouderlijke woning aan de Wilhelminasingel 20 te Vlaardingen heeft hij het motorgeronk van meerdere vliegtuigen gehoord. Dit is voor hem het gebruikelijke teken om zich meteen naar het balkon aan de achterzijde van de woning te begeven. Vanaf die plaats ziet hij dat uit zuidelijke richting een viertal jachtbommenwerpers op een vlieghoogte van ongeveer 3000 voet hem naderen. Meerdere vliegtuigen volgen, tot een totaal van negen stuks. Recht boven zijn waarnemingsplaats maken de jachtbommenwerpers een bocht van 180 graden naar bakboord om vervolgens stuk voor stuk een glijvlucht in zuidelijke richting in te zetten. Vervolgens ziet De Jong dat elk toestel twee onder de vleugels meegevoerde bommen afwerpt.

De 8-jarige Willem Riedijk speelt op dat moment op het trottoir van de Vettenoordskade (het gedeelte dat thans Verheijstraat heet) en hoort het geluid van naderende vliegtuigen. Omhoog kijkend ziet hij vanuit het noorden een aantal vliegtuigen in zijn richting vliegen. Kleine stippen, die zich van de vliegtuigen losmaken, maken hem duidelijk dat er bommen worden afgeworpen. Met een fluitend geluid vallen de projectielen in zijn richting. Zo hard als hij kan loopt Willem naar zijn ouderlijke woning op de Vettenoordskade 32. Samen met de door hem gewaarschuwde familieleden zoekt hij vervolgens bescherming in het "kleinste kamertje" van het huis. De 20-mm flakstelling aan de Rijksweg begint hevig op de vliegtuigen te schieten. Diverse zwarte rookpluimen in de lucht geven de plekken aan waar de afgevuurde luchtdoelgranaten tot ontploffing komen. De bommen, die in de richting van Riedijk vielen, komen met een harde plof terecht in een strook grond ten oosten van het Mengelbergplein (het latere Mendelssohnplein), bij de achterzijde van de woningen aan het Messchaertplein. Een 500-ponder suist over de

daken van de woningen van de Vettenoordskade en boort zich vervolgens nabij het station in het talud van de spoorlijn. De vliegtuigbommen ontploffen echter niet! De overige bommen volgen een meer zuidelijke koers en slaan vervolgens in ten zuidoosten van het centraal fabrieksgebouw van de Sunlight. Met enorme dreunen ontploffen de bommen, onmiddellijk gevolgd door een intens krachtige explosie. De grond trilt en menige ruit in de Vettenoordsepolder sneuvelt. Een grote witte rookwolk stijgt vanaf het Sunlightcomplex omhoog, korte tijd later gevolgd door zwarte vette rookwolken. Allerlei materiaal, papier, hout en metaal, dat door de ontploffingen de lucht in geslingerd werd, komt op en rondom het fabrieksterrein op de grond neer. Geschrokken nemen de bewoners van de Vettenoordsepolder kennis van het feit dat de Sunlightfabriek getroffen is. De brand op het fabriekscomplex neemt in hevigheid toe, aangewakkerd door de noordoosten wind. De gealarmeerde brandweer en politie verschijnen spoedig ter plaatse en stellen hun voertuigen op nabij de spoorwegovergang Wagnerstraat. Duitse militairen versperren hen echter de doorgang. De brand neemt spoedig grotere vormen aan. Het centrale deel van het fabrieksgebouw brandt als

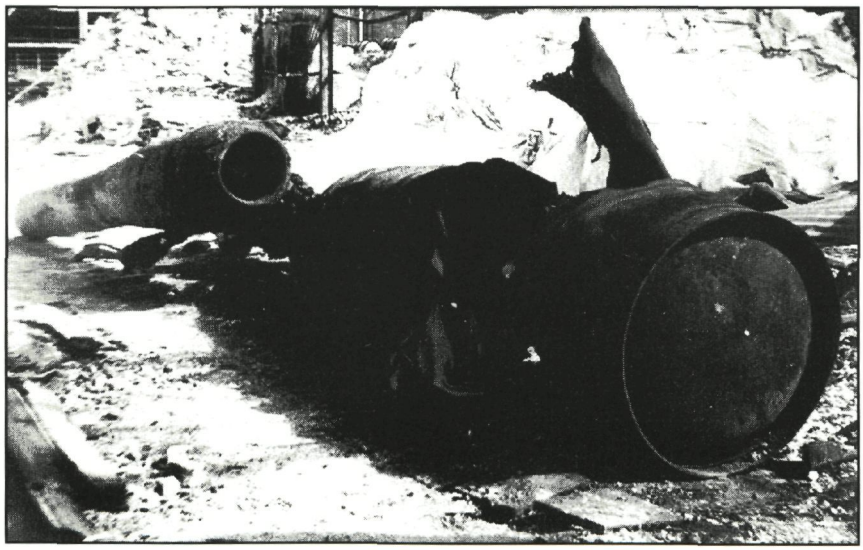

De restanten van een bij het bombardement vernielde V-1. (Foto: Stadarchief Vlaardingen.)

een fakkel. Voor de omstanders is het duidelijk, dat de lanceer-activiteiten van de Duitse Wehrmacht beëindigd zijn!
De aanval op de V-1 lanceerinrichting kwam voor de militairen van het 155e Flakregiment (W) als een volkomen verrassing. De soldaten waren druk bezig met de voorbereiding voor een nieuwe lancering, toen de Typhoons hun bommenlast afwierpen. Militairen die de bommen in de richting van het fabriekscomplex zagen vallen renden naar de gebouwen waar hun maten zich op dat moment bevonden. Met geschreeuw "Rauss, rauss, Bomben!" trachtten zij hen te waarschuwen. Slechts een enkeling wist zich nog in veiligheid te stellen, toen de eerste projectielen insloegen en tot ontploffing kwamen [7]. De werking van de luchtdruk en van de scherven was enorm. Het houten gebouw ten noorden van de garage, dat het manschappenverblijf vormde, kreeg een voltreffer en werd de lucht ingeblazen. Een in de vetloods gereedstaande V-1 kwam hierop met een daverende explosie tot ontploffing en verwoestte de loods en de garage. Een grote witte rookkolom steeg daar naar de hemel. Door de kracht van de explosie raakte het aangrenzende VIM-gebouw in brand en werd de afvuurrail van de V-1 door de werking van de luchtdruk ontzet en onbruikbaar. Een groot stuk brandend materiaal, afkomstig van de vetloods, sloeg door het dak van het centrale fabrieksmagazijn, waarop de daar opgeslagen stoffen vlam vatten. Aangewakkerd door de noordoosten wind verspreidde het vuur zich weldra via de drukkerij naar de westvleugel van de fabriek. Vette zwarte rookwolken stegen ten hemel. De militairen die de aanval overleefd hadden kregen opdracht de V-1's die nog in de fabrieksgebouwen lagen opgeslagen naar buiten te brengen. Voorts kregen zij van de commandovoerend officier het bevel om omstanders, niemand uitgezonderd, van het Sunlightcomplex te weren. De vetloods, het VIM-gebouw en de westvleugel van de fabriek brandden als een fakkel toen de gealarmeerde Vlaardingse brandweer en politie op de Parallelweg arriveerden. Ter assistentie verscheen spoedig ook de brandweer van Delft met enkele blusvoertuigen.

Leendert Maat is intussen vanuit Maassluis over de Maassluissedijk naar Vlaardingen gefietst om zich bij de Vlaardingse brandweer te voegen voor de bluswerkzaamheden. De brandweercommandant krijgt echter van een officier van de Wehrmacht geen toestemming om het fabrieksterrein op te rijden: "Das Gebiet ist Feindvermögen". Daar moeten de

aanwezige brandweerlieden en politieambtenaren het maar mee doen! Vervolgens zien zij lijdzaam toe hoe de Sunlightfabriek ten prooi valt aan de vlammen. Na een tijd van moeizaam wachten besluit de commandant van de Vlaardingse brandweer in te rukken. De Delftse brandweer besluit hierop hetzelfde te doen.

They did it!

De acht Typhoons van het 609 squadron waren, onder leiding van Squadron Leader Stark, volgens schema om 16.55 uur opgestegen vanaf het vliegveld B-91 en volgen dezelfde vliegroute als de Typhoons van het 183 squadron. Als zij ongeveer 7 mijl van het doel verwijderd zijn, zien de piloten vanuit de cockpit in het aangegeven doelgebied een enorme explosie. Vanaf de grond stijgt een witte rookkolom op, die een hoogte bereikt van zo'n 2000 voet. Onder de uitroep "They did it!" geeft Stark zijn mannen de opdracht om met hun Typhoons snel hoogte te zoeken. Via de boordradio krijgt Flying Officer Dupre van hem de opdracht om op grote hoogte, buiten het bereik van het luchtdoelgeschut, boven het doelgebied rond te gaan cirkelen om waarnemingen te verrichten. De overige Typhoons van het 609 squadron zetten meteen koers naar het zuiden, om via bevrijd gebied weer terug te vliegen naar de thuisbasis B-91. De toestellen van het 183 squadron, die de Sunlight hadden gebombardeerd, landen allen om 17.30 uur veilig op de thuisbasis te Kluis en om 17.45 uur volgen 7 Typhoons van het 609 squadron. Flying Officer Dupre zet zijn Typhoon SW.499 om 18.00 uur ongedeerd aan de grond. De inlichtingenofficier kreeg van de piloten het bericht door, dat het aangevallen "V-2"-depot naar hun overtuiging vernietigd was.

De ruiming van de niet-ontplofte bommen

Een groot deel van de door de Typhoons afgeworpen 500-ponders blijkt niet tot ontploffing te zijn gekomen en is ten oosten van het Mengelbergplein (Mendelssohnplein) en in de spoordijk nabij het station in de grond geslagen. Het Mengelbergplein wordt door leden van de Luchtbeschermingsdienst afgezet en de politie neemt de afzetting op de Parallelweg voor haar rekening. Door de politie wordt Opperluitenant Wolthuis te Rotterdam van de lokaties van de niet-ontplofte projectielen

in kennis gesteld. Wolthuis zegt de politie toe dat hij in de ochtenduren van zaterdag 24 maart 1945 met een bommenopruimingsploeg zal komen. Nadat hij die ochtend op de plaatsen van inslag een onderzoek heeft verricht, worden mede met hulp van vrijwilligers uit de plaatselijke bevolking de niet-ontplofte projectielen uitgegraven. Bewoners van die huizen in de Vettenoordsepolder die in de gevarenzone liggen, krijgen de opdracht hun woningen te verlaten. Tijdens de ruimingsoperatie dienen de ramen van de woningen geopend te blijven en moeten de betrokken bewoners zich buiten de aangegeven gevarenzone begeven. Veel bewoners nemen die dag hun intrek bij familieleden elders in de stad. Tijdens het graafwerk, dat voorspoedig verloopt, blijkt dat het merendeel van de blindgangers door de slappe bodemgesteldheid ter plaatse tot ruim 10 meter diepte in de bodem was doorgedrongen. Leden van de bommenopruimingsploeg, waaronder zich ex-mariniers bevinden, gelukt het de ontstekers van de bommen veilig te demonteren.

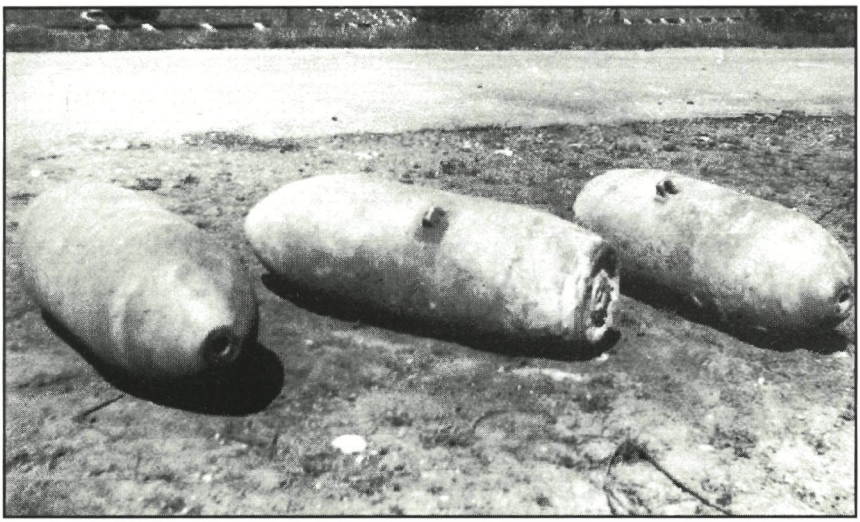

Ten oosten van het Mengelbergplein, het tegenwoordige Mendelssohnplein, aan de achterzijde van de woningen aan het Messchaertplein, kwamen enkele bommen terecht die niet explodeerden. Op zaterdag 24 maart 1945 werden zij met hulp van de plaatselijke bevolking door de bommenopruimingsdienst uit Rotterdam onschadelijk gemaakt. De opname toont drie van de blindgangers. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen.)

Diezelfde dag nog kunnen de bewoners weer in hun huizen terugkeren. Tijdens de gehele actie werd het gebied door de politie en leden van de Luchtbeschermingsdienst afgezet en besurveilleerd. De opgegraven en onschadelijk gemaakte 500-ponders worden door de leden van de bommenopruimingsdienst met een vrachtauto afgevoerd.

De phoenix herrijst

Na het bombardement ziet de Duitse Wehrmacht in dat het lanceren van V-1's vanaf het Sunlightterrein niet meer mogelijk is. De schade, die de exploderende bommen hadden aangericht, is te groot. De Duitse militairen die de aanval hadden overleefd beginnen hierop met man en macht de restanten van de lanceerinrichting te demonteren. Deze onderdelen en de nog aanwezige onbeschadigde V-1's worden vervolgens met militaire vrachtauto's afgevoerd naar het oosten van het land. Op donderdag 5 april 1945 wordt de fabriek door de Duitse Wehrmacht vrijgegeven en kan de directie de aangerichte schade met eigen ogen aanschouwen.

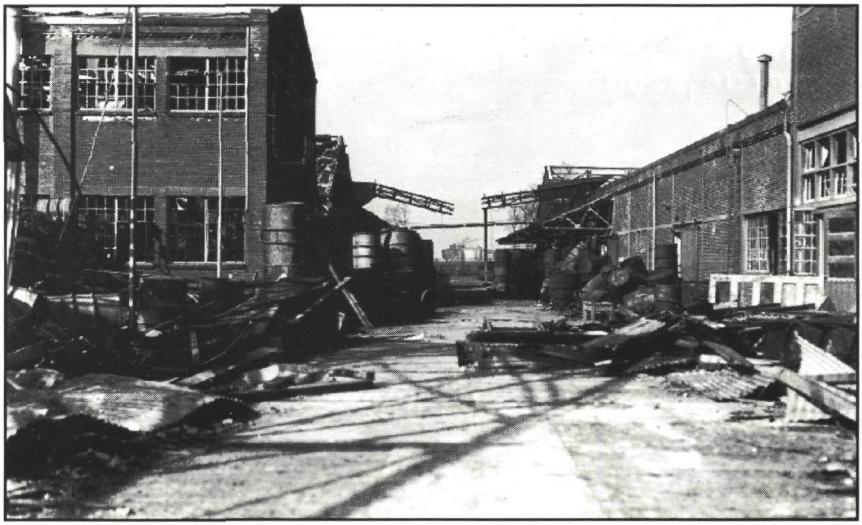

De fabrieksstraat waar de V-1 afvuurinrichting stond, zoals deze door de Duitsers bij hun vertrek werd achtergelaten. De lanceerinrichting was opgeruimd, maar de rest van de rommel niet! Links staat het VIM-gebouw, rechts het centraal fabrieksgebouw. (Foto: Stadarchief Vlaardingen.)

Alhoewel het geheel, gezien de vernielingen, een troosteloze aanblik toont, ziet de directie tot haar opluchting dat o.a. het ketelhuis, de elektrische voorziening, de zeepziederij, de blekerij, de smelterij, de glycerine-afdeling, de Sunlightzeep koel- en pakafdeling, de toiletzeep-afdeling, de zeeppoeder fabricage- en pakafdeling en het pakhuis nog intact zijn. Het produktie-apparaat voor huishoud- en toiletzeep en dat voor de zeeppoeder zal naar hun mening, na ruimingswerkzaamheden, spoedig bedrijfsklaar gemaakt kunnen worden. Door de beschikbare werknemers wordt allereerst begonnen met het ruimen van de bergen glas en puin. Vooral de daken van het fabriekscomplex hebben te lijden gehad van de tijdens het bombardement opgetreden luchtdrukverplaatsing. Vrijwel geen enkele ruit is heel gebleven. Machines op de produktieafdelingen worden schoon en bedrijfsklaar gemaakt en de daken van de fabriek worden provisorisch gedicht met elk geschikt materiaal dat maar gevonden kan worden. Na de bevrijding wordt het arbeidspotentieel aangevuld met werklieden die tijdens de door de Duitsers gehouden razzia's ondergedoken waren en die thans vanuit hun schuilplaatsen terugkeren. Een nieuwe Westervleugel met aparte gebouwen voor de directie, bedrijfsleiding en administratie, alsmede kleed- en waslokalen, verbandkamers en eetzalen voor het personeel worden gebouwd. In het jaar 1950 draait de fabriek weer op volle toeren en produceert men weer volop de oude vertrouwde produkten, zoals Vim en de overbekende Sunlightzeep. Als een phoenix is de Sunlightfabriek uit haar as herrezen! Na de renovatie herinnert vrijwel niets meer aan het vernietigende bombardement van 23 maart 1945.

Bijna 50 jaar na dato blijken er echter op het fabrieksterrein toch nog sporen aanwezig te zijn die herinneren aan de Duitse bezettingsmacht en aan de gevolgen van het Engelse bombardement. Zo wordt in 1991 bij toeval tijdens grondwerkzaamheden in de fabrieksstraat de betonnen fundering aangetroffen waarop de V-1 lanceerinrichting in 1945 verankerd stond. In de muur van de oude fabriekshal, (aan de noordzijde van de fabrieksstraat, ten westen van de brandstofhouders) toonde, tot aan de sloop van de hal enkele jaren geleden, beschadigd metselwerk de vernietigende uitwerking van een granaatscherf op 23 maart 1945.

Dit artikel is eerder gepubliceerd in het Korpsblad Gemeentepolitie Vlaardingen, 23e jaargang (1991), nummers 4 en 5 (april en mei).

Noten

1. De Hauptmann van de Wehrmacht betreft naar alle waarschijnlijkheid de commandant van Abteilung II, 155e Flakregiment (W), genaamd Schwennesen. Als "Bausachverständiger" kreeg hij begin februari 1945 van de commandant van het 155e Flakregiment (W), Oberst Wolf, de opdracht om de uitvoering van de V-1 operaties in het gebied Holland voor te bereden. Dit onder de codenamen "Pappdeckel" (= "operatie karton", de lancering van de nieuwste versie van de V-1 met een reikwijdte van 350-370 km) en "Mülleimer" (= "operatie vuilnisemmer", de lancering van V-1's vanaf lokaties te Rotterdam). Hauptmann Swennesen kreeg de bevoegdheid om alle geschikte lokaties, gebouwen etc. voor die doeleinden te vorderen.
2. Het echtpaar B. (i.v.m. privacy-redenen zijn in dit artikel geen nadere gegevens bekend gemaakt) maakte deel uit van de goed georganiseerde verzetsgroep "Aelbrecht". Deze verzetsgroep werd in maart 1943 opgericht door geheim agent H.G. de Jonge. De groep had vertakkingen in geheel Nederland en beschikte over een drietal radiozenders. De leden hielden zich bezig met militaire spionage en het opbouwen van zgn. "crosslines" (oversteken van

Bij graafwerkzaamheden in 1991 werden in de fabriekstraat de restanten aangetroffen van de betonnen funderingen waarop in 1945 de V-1 lanceerinrichting verankerd stond. (Foto: A. de Hoog)

Een stille getuige, ruim 45 jaar na dato, van de succesvolle aanval: de inslagplaats van een granaatscherf in de muur van het centraal fabrieksgebouw. (Foto: auteur.)

bezet naar bevrijd gebied). De groep was van september 1944 tot aan de dag van de bevrijding zeer actief.

3. In Hoogvliet werden door verzetsmensen de volgende luchtwaarnemingen gedaan en vervolgens in handen gespeeld van de geallieerden:
   - op 4 maart 1945 22 V-1's, waarvan 5 stuks vanuit Vlaardingen richting Engeland; tijdstippen: 09.15, 09.50, 11.00, 11.30 en 12.15 uur;
   - op 5 maart 1945 8 stuks vanuit Vlaardingen richting Engeland; tijdstippen: 10.50, 12.10 (lancering mislukte), 12.15, 20.10, 21.05, 21.40, 22.30 en 23.00 uur;
   - op 6 maart 1945 2 stuks vanuit Vlaardingen richting Engeland; tijdstippen: 21.20 en 22.37 uur. (Bron: gegevens verkregen via het Luchtvaartmuseum Twente).
4. De 17-jarige Vlaardingse scholier A.P. de Jong hield tijdens de oorlogsjaren nauwgezet een dagboek bij, waarin hij aantekeningen maakte over de geallieerde en Duitse luchtactiviteiten boven Vlaardingen. Zijn aantekeningen zijn van grote waarde voor de plaatselijke oorlogsgeschiedschrijving. De heer De Jong nam na de oorlog dienst bij de Koninklijke Luchtmacht en bereikte de rang van kolonel (thans buiten dienst). Op 30 april 1990 nam hij als organisator deel aan de Vlaardingse intocht van geallieerde vliegers en bemanningsleden, die 40 jaar tevoren onder de operatienaam "Manna" en "Chowhound" voedsel vanuit vliegtuigen boven bezet gebied dropten.
5. De auteur mocht gebruik maken van een manuscript van de heer L. Maat voor zijn nog uit te geven boek "Water en vuur in oorlog en vrede". Vanaf de eerste oorlogsdag heeft de heer Maat als vrijwilliger bij de Vlaardingse Brandweer vaak in de eerste linie dienst gedaan. Veel voorvallen op het gebied van brand- en rampenbestrijding, waarbij omstanders uit veiligheidsredenen werden geweerd, zijn hem bekend. Vele voor Vlaardingers nog onbekende zaken zijn in het manuscript verwerkt. Zo ook zijn waarneming van het bombardement op de Sunlightfabriek op 23 maart 1945.
6. Door de Typhoons van het 183 squadron R.A.F. werden volgens de archieven in totaal vijftien 500-ponds brisantbommen boven het doel afgeworpen. Daar ieder toestel twee van dergelijke bommen onder de draagvleugels van hun toestel meevoerden, houdt dit in, dat bij één van de vliegtuigen een 500-ponder is blijven hangen en dat één zijn bommen niet heeft afgeworpen. In de archiefstukken is daarover niets vermeld. Uit grondige bestudering van een luchtfoto van 24 maart 1945 kon door de auteur worden opgemaakt dat in ieder geval één, maar hooguit vier van de afgeworpen 500-ponders op het fabrieksterrein van de Sunlight tot ontploffing zijn gekomen. De overige bommen waren blindgangers of zijn in het water van de Nieuwe Waterweg terecht gekomen.
7. Het bombardement op de Sunlightfabriek heeft ongetwijfeld slachtoffers ver-

oorzaakt onder de aanwezige Duitse militairen. Doordat het terrein voor en na het bombardement door buitenstaanders niet betreden mocht worden is daarover naar buiten toe niets bekend geworden. De militairen die op het Sunlightterrein gelegerd waren behoorden tot Abteilung II, 155e Flakregiment (W), 21e Batterij (dit laatste is niet geheel zeker; nadere gegevens over de 21e Batterij kon het Bundesarchiv/Militärarchiv te Freiburg niet verschaffen).

Geraadpleegde literatuur

- *Aircraft Archive, volume I, Fighters of World War Two.* Herts, Argus Books Limited.
- Angelucci, E. en Matricadi, P. *Praktisch handboek vliegtuigen, deel 3* (vertaling door H. Hooftman). Helmond: Helmond, 1977.
- Collier, B. *The battle of the V-weapons 1944-1945.* Hodder and Stoughton.
- Ford, B. *Duitslands geheime wapens.* Antwerpen: Standaard Uitgeverij, 1990.
- Golley, J. *De dag van de Typhoon.* Baarn: Uitgeverij Hollandia B.V.
- Gunston, B. *Jane's fighting aircrafts of World War II.* Londen: Bracken Books.
- van Iddekinge, P.R.A. *V is verwoesting.* In: *Bericht van de Tweede Wereldoorlog*, aflevering 79, d.d. 7 augustus 1971. De Geïllustreerde Pers, N.V./N.V. Uitgeverij Spaarnestad.
- de Jong, A.J. en van Kersbergen, P.J. *Zeepfamilie in zorgentijd.* N.V. Drukkerij en Advertentiebureau "Reclame", 1945.
- Klein, P.W. *Blinde Terreur.* In: *Bericht van de Tweede Wereldoorlog*, aflevering 79, d.d. 7 augustus 1971. De Geïllustreerde Pers N.V./N.V. Uitgeverij Spaarnestad.
- Korthals-Altes, A. *Luchtgevaar.* Amsterdam: Sijthoff.
- Maat, L. *Water en vuur in oorlog en vrede.* Niet gepubliceerd manuscript.
- Rawlings, J.D.R. *Fighter squadrons of the RAF and their aircraft.* London: Macdonald and Jane's, new edition, 1976.
- Roegholt, R. en Zwaan, J. *Het verzet 1940-1945.* Weesp: Fibula-Van Dishoeck, cop.1985.
- Shores, Chr.F. *2nd Tactical Air Force.* Reading, Berkshire: Osprey, 1970.
- Tessin, G. *Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939-1945.* Osnabrück: Biblio Verlag.
- Thomas, Chr. en Shores, Chr. *The Typhoon & Tempest Story.* Londen: Arms and Armour Press.

Geraadpleegde archiefstukken

Stadsarchief Vlaardingen:
- Archief gemeentepolitie, inv.nr. 511 (politiedagrapport, 82/45, d.d. 23-24 maart 1945).
- Plattegrondtekening van de gemeente Vlaardingen, anno 1941.
- Afschrift "Luchtactiviteiten logboek '40-'45, d.d. 23 maart 1945" door A.P. de Jong.
- Verzameling ooggetuigenverslagen van de "Documentatiegroep '40 -'45".

Public Record Office, Kew (Engeland):
- Operation Record Book of 183 squadron RAF, Air 27/1137, folio 113 en Form 541 Appendices.
- Operation Record Book of 609 squadron RAF, Air 27/2103, folio 2122 en 2123.
- Daily Log of the Second Tactical Air Force, Air 37/718, folio 2833.

Bundesarchiv/Militärarchiv, Freiburg (Duitsland):
- Kriegstagebuch des Flakregiments 155 (W), bestand: RL12/76.

Staring Centrum, Wageningen:
- Luchtfoto, opname door de Geallieerde Luchtmacht, d.d. 16 maart 1945, archiefnr. 58-V-24.

Topografische Dienst, Emmen:
- Luchtfoto, opname door de Geallieerde Luchtmacht, d.d. 24 maart 1945, doos 722, nr. 4132.

De auteur wenst zijn erkentelijkheid te betuigen aan:

- Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, Amsterdam: de heren D. van Galen Last en P. van der Maas.
- Luchtvaartmuseum Twente, Enschede: de heer A.M. Roding.
- De heer J.J. van der Veer, publicist te Elahuizen.
- Topografische Dienst, Emmen: de heer R. Dargel.
- Bundesarchiv - Militärarchiv, Freiburg (Duitsland): mevrouw Scholl.
- Redactie "Documentatiegroep '40 -'45", Den Haag.
- Koninklijke Landmacht, Sectie Militaire Geschiedenis, Den Haag: de heer drs. P.H. Kamphuis.
- De heer P. Daemen te Harderwijk.-De heer W. Riedijk te Hillegom.
- Public Record Office, Kew (Engeland): de heer W. Foot.
- Airwar, Leiden, de heer H.C. Kwik, secretaris redactie "Bulletin 1939-1945".
- De heer A.P. de Jong te Leiderdorp, kolonel bij de Koninklijke Luchtmacht b.d.
- Imperial War Museum, Londen (Engeland): mej. A.M. Wootton.
- Ministry of Defence, Air Historical Branch 5 (RAF), Londen (Engeland).
- Koninklijke Luchtmacht - sectie Luchtmachthistorie, Soesterberg: de heer dr.

J.A.M.M. Janssen.
- Lever B.V., Vlaardingen: de heren J.A. Bordewijk, F. Don, G.P. Fohr, A. de Hoog, L. Maat (gepensioneerd) en B. Penning (gepensioneerd)
- Stadsarchief Vlaardingen: de heren H.J. Luth en M.A. Struijs.
- Staring Centrum, Wageningen: de heer G. Staal.

Administratiekantoor Verhagen

Gespecialiseerd in **Verenigingen van Eigenaren**, voor de Historische Vereniging Vlaardingen etiketten en acceptgirokaarten!

Menadostraat 33 - 3131 JK - Vlaardingen - **4342390**

tapijt - gordijnen - vinyl - zonwering

Hofman
Stoffering

Markt 3, Vlaardingen
telefoon 010 - 4351073

Bergoss
Desso
Parade
Silvester
Bonaparte
Holland Haag
Goudsticker

INTERIEUR
WAARBORG

GOEDE KEUS, BETER GELEGD!

Boekhuis den Draak

Veerplein 33-35 - **Vlaardingen** - (010) 4358822

Voor **studieboeken**: (010) 4600066

De boeken over Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen en Maasluis hebben wij voor u in "huis".

EXCURSIE NAAR LEIDEN OP ZATERDAG 10 JUNI A.S.

Zoals in vorige nummers van Tijd-Schrift en tijdens de lezing-avonden in de afgelopen maanden al werd aangekondigd is het reisdoel voor de dagexcursie van onze vereniging dit jaar Leiden. De commissie heeft in samenwerking met de Vereniging Oud-Leiden een aantrekkelijk programma opgezet op zaterdag 10 juni a.s. voor leden van de HVV en voor belangstellende niet-leden.

Helaas is tot nu toe (half mei) echter het aantal aanmeldingen voor deze excursie achter gebleven bij dat van vorige jaren. Als u nog mee wilt, kunt u informeren bij onderstaande telefoonnummers of er nog plaats is.

Onder begeleiding van leden van onze zuster-vereniging maken we 's morgens een rondwandeling door de Lakenstad, langs enkele van de meest fraaie Leidse hofjes. Leiden telt er maar liefst 35 en behoort daardoor, samen met Groningen en Haarlem, tot de belangrijkste hofjessteden.

Na de lunch is er 's middags gelegenheid om zelf het oude centrum te bezichtigen, of een historisch gebouw dan wel museum te bezoeken.

Het vertrek van de bus is gepland om 8.45 uur vanaf de Hoflaan (gebouw ENECO) en om 9.00 uur vanaf het parkeerterrein van het Holy-ziekenhuis (Holysingel). We hopen 's middags uiterlijk 17.00 uur weer terug te zijn.

De kosten bedragen voor leden f 37,50 per persoon, voor introducées f 42,50 (inclusief lunch). U kunt betalen via de Postgiro van de penningmeester van de Historische Vereniging Vlaardingen (nr 750978 o.v.v. excursie Leiden), of op 10 juni contant in de bus vòòr vertrek.

De Excursiecommissie:

M. de Baan, Markt 44 (tel. 010 - 4350221)
P.J. Westerdijk, Cipressendreef 10 (tel. 010 - 4740705)
W. van de Wetering, Lijsterlaan 12 (tel. 010 - 4344649)

OPEN MONUMENTENDAG, 9 SEPTEMBER

Elk jaar valt op de tweede zaterdag van september, een week na het Haring- en Bierfeest, de 'culturele tegenhanger' van dit volksfeest: Open Monumentendag.

Al een groot aantal cultuur-historisch belangrijke gebouwen en wijken heeft de afgelopen jaren in het middelpunt van de belangstelling gestaan: de molen Aeolus (1990), Vlaardinger-Ambacht (1991), de Oude Haven (1992, met het Hollandia-gebouw als centrale punt bij het 25-jarig jubileum van onze HVV, tezamen met de plaatsing van de ruim 50 monumenten-tekstbordjes), de Markt (1993) en de Oostwijk (1994). Dit jaar, op 9 september a.s., zal in het landelijke thema 'Archeologie' het landgoed Hoogstad centraal staan, met het Archeologisch-Bouwhistorisch museum en de werkruimte van Helinium. Daarnaast wordt er naar gestreefd ook de voormalige werkruimtes van dokter Moerman voor belangstellenden open te stellen en (video-)documenten (o.a. een belangwekkend televisie-interview en het afscheid op de begraafplaats Emaus) te vertonen.

Daarnaast is er voldoende ruimte om het 'cultuur-historische palet' van Vlaardingen (onze vereniging, het Stadsarchief etc.) een plaatsje te geven en onderzocht wordt of er ook nog een mogelijkheid is om een 'monumentenroute' op de fiets te rijden, al dan niet onder begeleiding van leden van het ServiceTeam VVV Vlaardingen, met onderweg een stop bij elk van de op de officiële monumentenlijst vermelde historische gebouwen.

We doen hierbij een oproep om enkele leden warm te maken voor het verrichten van wat hand- en spandiensten (b.v. het bemannen van het verenigingskraampje). Graag even aanmelden bij Wout den Breems of Arie Ouwendijk.

LEZINGENPROGRAMMA 1995/1996

De lezingencommissie heeft voor het seizoen 1995/1996 weer een aantrekkelijk programma opgesteld. Wij geven u vast de data en gegevens door van de eerste periode. Van diverse kanten is erop aangedrongen om de bijeenkomsten ook eens op donderdagen te houden, in plaats van op de min-of-meer vaste dinsdagavonden. Eén en ander heeft geresulteerd in het volgende schema:

Donderdag 28 september 1995: Herbergen in Vlaardingen

Frans Assenberg, auteur van het enkele jaren geleden verschenen gelijknamige boek, zal ons in woord en beeld meenemen over de Markt, Hoogstraat en Kortedijk (en naar nog een aantal andere stekjes) en daarbij vertellen over de logies- en vooral ook drinkmogelijkheden welke in vroeger tijden in Vlaardingen aanwezig waren.

De bijeenkomst wordt gehouden in De Lijndraaijer aan de Baanstraat en begint om 20.00 uur. Na afloop is het wellicht nog mogelijk een kijkje op de Markt te nemen - vooral als u nog nimmer deze feeëriek verlichte oase van rust bezocht...

Donderdag 26 oktober 1995: 85 jaar Scouting in Vlaardingen

Aad E. Dulfer, bij velen bekend van de gelijknamige modewinkel op de Hoogstraat, schuin tegenover Hofstee, waarin in de zestiger jaren ook het Vlaardingse depot van de 'Scout Shop' was gevestigd, zal deze avond verzorgen. In dit 'Jamboree-jaar' (wie herinnert zich niet het lied: "in 19-3-7, dan kun je wat beleven...."), waarbij deze zomer zo'n 30.000 scouts uit de gehele wereld in Dronten hun vier-jaarlijkse happening hebben (u zult er deze zomer véél over horen en op tv zien!) vond de lezingencommissie hem bereid om als één van de actieve 'padvinders-initiatiefnemers' van voor de 2e Wereldoorlog te vertellen over een vereniging, dus thans dus 85 jaar, maar nog stééds 'jong', is! Leuk om te weten is bovendien, dat in het Streekmuseum deze zomer óók een tentoonstelling over die periode zal komen: houdt de krant dus in de gaten.

Onze bijeenkomst vindt plaats in het hol van de leeuw: op de grote zolder van het Hopman Smelikhuis in het Scoutcentrum Vlaardingen aan de Broekpolderweg (vlakbij de Flardingha-ruiters) en begint om 20.00 uur.

Dinsdag 21 november 1995: Fontijne - Vlaardingen BV

In het kader van de zo langzamerhand in ons programma ingeburgerde bedrijfsbezoeken hebben we dit keer drs André Fontijne bereid gevonden ons over zijn familiebedrijf te vertellen. Niet alleen dàt, maar wellicht is er ook nog iets te zien van de gigantische machinerieën, welke het bedrijf over de gehele wereld al heeft geplaatst! Hoewel de heer Fontijne zelf opmerkte, dat het bedrijf van origine uit Schiedam stamt (en pas in de vijftiger jaren naar Vlaardingen kwam), mag toch wel worden opgemerkt, dat Fontijne een echt Vlaardings begrip geworden is! Tel daarbij op, dat ook de oer-Vlaardingse firma Griffijn tegenwoordig tot het concern behoort, dan zult u het met ons eens zijn, dat het onderwerp van deze avond 'historisch verantwoord' is...

We beginnen om 20.00 uur in de Wintertuin van het Fontijnecomplex, Industrieweg 21.

Donderdag 26 januari 1996: 100 jaar Nieuwe Haven

Peter Zuydgeest, bekend als auteur van vele belangwekkende fotoboeken over de Vlaardingse visserij, zal aan de hand van veel beeldmateriaal vertellen over het 'hoe en waarom' van deze haven, die in 1895 gereed kwam. Samen met o.a. Matthijs Struijs heeft hij zich verdiept in deze materie, en op 12 december zal daarover in het Visserijmuseum een nieuwe expositie van start gaan. De plaats van onze bijeenkomst is nog even geheim (die leest u in het volgende Tijd-Schrift), maar we beginnen om 20.00 uur.

Donderdag 22 februari 1996: Muziek in Vlaardingen

Wie beter dan Ton Stolk (van het gelijknamige 'Muziek-museum' in het Reedershuis aan de Westhavenkade, waar hij ook een gigantische verzameling documentatie heeft aangelegd) kan vertellen over wat er op muzikaal gebied ooit in Vlaardingen heeft plaatsgevonden? Het zal voor hem een grote opgave worden om zich, vanwege de beschikbare tijd, te moe-

ten beperken tot de hoofdlijnen, want natuurlijk zullen praktisch alle clubs, korpsen, koren en musici de revue passeren... Maar dat u versteld zult staan van het hoge muzikale gehalte van Vlaardingen, dat staat al vast. De aanvang is 20.00 uur en de plaats is waarschijnlijk (kan het toepasselijker) in de Vlaardingse Muziekschool in de Babberspolder.

26 of 28 maart 1996: ledenvergadering

Na afloop van het huishoudelijke deel proberen we als experiment een aantal leden voor het voetlicht te halen, die iets kunnen vertellen en/of laten zien in het kader van 'Bij ons in de straat...' (of bedrijf, of vereniging, enz.). Het gaat hier speciaal om leuke voorvallen, herkenbare dingen, die iedereen zullen aanspreken. In tien-minuten-praatjes komen enige leden aan bod, die misschien qua omvang van hun onderwerp opzien tegen een hele lezingen-avond, maar toch anderen deelgenoot willen maken van hun belevenissen. Maar wellicht rollen er ook nog wel nieuwe lezingen-onderwerpen uit voor een komend seizoen..., een verrassingsavond wordt het in elk geval! De eerste aanmeldingen werden al genoteerd. Wilt u ook wat vertellen: meldt u dan even aan bij Arie Ouwendijk, telefoon (kantoortijd) 435 3322.

Er resten dan nog een tweetal avonden in dit seizoen, waarvoor de lezingencommissie nog in onderhandeling is. Toch willen we voor onze trouwe bezoekers de data alvast noemen:
-23 of 25 april, met mogelijk vele oude Vlaardingse films; en
-28 of 30 mei, gereserveerd voor de Excursiecommissie om al een en ander over de excursieplaats van 1996 te laten zien.

Houdt u vooral komende Tijd-Schriften in de gaten: we hopen daarin alle definitieve gegevens op te kunnen nemen.

EIGEN ONDERKOMEN HVV?

Wellicht is het u al ter oren gekomen: onze vereniging is op zoek naar een (bescheiden) eigen ruimte, die het ruimtegebrek thuis bij een aantal bestuursleden (ten gevolge van bibliotheek, verenigings-uitgaven, archieven en projectie-apparatuur, enz.) wat kan verminderen. Ook is het de bedoeling, dat de verschillende commissies in die ruimte hun vergaderingen kunnen houden, maar vooral: dat het een redelijk herkenbaar punt is, waar leden en niet-leden van onze vereniging op een vaste tijd, bijvoorbeeld elke zaterdagochtend, terecht kunnen om te snuffelen in de bibliotheek, nieuwe leden zich op kunnen geven enz., enz.

Heeft of weet u een in het centrum gelegen pandje dat aan die behoefte zou kunnen voldoen (b.v. een winkelier die gestopt is, maar wel achter zijn winkel wil blijven wonen, en onze vereniging de ruimte vóór tegen een vriendenprijsje in bruikleen wil geven, waarbij we zonodig ook graag zijn etalage zullen inrichten), laat het dan eens weten aan één van onze bestuursleden... Bij voorbaat dank!

De auteur in deze aflevering:

Léon Buijnsters, in 1950 geboren in Breda, werd in 1973 in Vlaardingen als agent van politie beëdigd en is momenteel bij wat nu de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond, district Waterweg, heet rechercheur Bijzondere Wetten. Nieuwsgierigheid naar de Vlaardingse achtergrond van zijn vrouw leidde hem naar het Stadsarchief. Naast zijn interesse in de genealogie raakte hij daar ook geboeid door de geschiedenis van de stad. Sinds 1977 is hij lid van de redactie van het korpsblad van de politie en heeft hij in dat blad diverse artikelen gepubliceerd over de Vlaardingse (politie)geschiedenis. In Tijd-Schrift verscheen eerder een artikel van zijn hand over het neerstorten van een Engelse bommenwerper in de Holierhoekse polder.

SIGILLVM · OPIDI · DE · VLARDING